

יוסי סובר שחיוב תרומות ומעשרות בזמן הזה הוא רק מדרבנן?

יוסי תרומה בזמן הזה — דאורייתא וחלה דרבנן?

מתרצת הגמרא: רבי יוסי תני לה לסדר עולם בשם תנא אחר, והוא עצמו לא סבר לה שכך ההלכה.

וכדאהדר רב הונא בריה דרב יהושע. דאמר רב הונא בריה דרב יהושע, אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי: אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן, חלה דאורייתא, שהרי שבע שנים שכבשו בני ישראל את הארץ ושבע שנים שחלקו לכל אחד את נחלתו, נתחייבו בחלה [שחלה נתחייבו מיד כשבאו לארץ] ולא נתחייבו במעשר [כי מעשר נתחייבו רק אחרי שבאו אל המנוחה והנחלה, אבל לפני שכל אחד קיבל נחלה אף על פי שכבר באו לארץ לא נתחייבו עדיין בתרומות ומעשרות]. ואם כן, חלה יותר חמורה, ולכן גם בזמן הזה חייבים בחלה מדאורייתא, אף על פי שתרומות ומעשרות זה רק מדרבנן.

הכי נמי מסתברא שרבי יוסי לא סובר שהלכה כתנא הסובר שבזמן הזה תרומות ומעשרות זה מדאורייתא,

דתניא: עיסה של חולין שנדמעה [נתערבה] או שנתיחמצה בשאור של תרומה,

חייבת בחלה, ואינה נפסלת בטבול יום — דברי רבי מאיר ורבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון פוטרין מן החלה.

סבריה: מאן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא, הוא הדין חלה בזמן הזה היא דאורייתא, ואילו מאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן, הוא הדין חלה בזמן הזה היא דרבנן.

ואמינא להו אנא [והשיב רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן שישבו בבית רבן]: להיפך! אפילו למאן דאמר שחיוב תרומה בזמן הזה דאורייתא הוא, מודה שחיוב חלה הוא רק מדרבנן,

אי אמרת בשלמא, קסבר רבי יוסי חלה בזמן הזה דרבנן, שפיר אתי "דמוע" תערובת דרבנן, ומפקע חיוב חלה דרבנן.

דתניא: נאמר בפסוק בפרשת חלה "בבואכם אל הארץ", והתורה תלתה את זמן החיוב כשיבואו. אי החיוב תלוי "בבואכם", יכול משנכנסו לה שנים ושלושה מרגלים נחשב כבר שבאו בני ישראל וחל החיוב של חלה?

אלא אי אמרת חלה דאורייתא, אתי דמוע דרבנן ומפקע חיוב חלה דאורייתא? ולכן מסתבר שרבי יוסי סובר שתרומות ומעשרות וחלה בזמן הזה חיובם רק מדרבנן!

תלמוד לומר "בבואכם". בביאת כולכם אמרתי, ולא בביאת מקצתכם. (104)

דוחה הגמרא את הראיה: ודלמא קסבר רבי

מדאורייתא, אבל אם הפריש חלה חל החלה, וצריך לנהוג בו כדיני חלה מדאורייתא.

104. עיין בצפנת פענח [תרומות א כו] שבזמן הזה שאין ביאת כולכם ואינו חייב להפריש חלה

וממשיך רב הונא: והרי כי אסקינהו עזרא
[בעת שהעלה עזרא את עולי בבל לארץ
ישראל, בבנין בית שני] לא כולחו סלוק(105)
[ורוב עם ישראל נשאר בבל] ולכן לא
התקיימה עדיין "ביאת כולכם" ואין חיוב
חלה מדאורייתא.

מתניתין:

משל משלו חכמים באשה [המשילו חכמים
את שלשת פרקי הזמן של האשה לשלשת
השלבים של גדילת התאנה].

א. פגה היא תחילת הפרי. וכינו חכמים בשם
זה את פרק הזמן שהיא קטנה, שבו לא
מופיעים עדיין באשה כל סימן גדלות, לא
בדדים ולא בשערות.

ב. בוחל. בוחל הפרי הוא הגדרה לגידול
במקצת. ובאשה הוא מציינ את פרק הזמן בו
ניכרים דדיה, שאז בידוע שהביאה כבר שתי
שערות, והיא נערה.

ג. וצמל [נוטריקון: יצתה מלאה],
משמתמלאים דדיה, והרי היא בוגרת.

ומסביר התנא את הדינים החלוקים של
שלשת פרקי הזמן:

פגה — עודה תינוקת.

בוחל — אלו ימי נעוריה.

כזו וכזו [בימי קטנותה ובימי נעורתה]
אמרו חכמים: אביה זכאי במציאתה,
ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה.

צמל — כיון שבגרה שוב אין לאביה רשות
בה לכל ענין.

איזהו סימנין של צמל [שעל ידם נעשית
בוגרת]? (106)

רבי יוסי הגלילי אומר: משיעלה הקמט תחת
הדר.

רבי עקיבא אומר: משיטו הדדים [שהוא
שיעור יותר גדול מהשיעור של רבי יוסי
הגלילי].

בן עזאי אומר: משישחיר הפיטומת [שהוא
ראש הדר].

רבי יוסי אומר: משיגדל הדר כדי שיהא
נותן ידו על העוקץ [שהוא חודו של עליון
של הדר] והוא שוקע ושוהא לחזור.

גמרא:

פגה עודה תינוקת — כדכתיב "התאנה

106. רש"י ופירוש המשניות של הרמב"ם
לומדים שכל הסימנים האלו מתייחסים למהו
"צמל"? ומתי יש לה דין בוגרת.
אבל התוספות לומדים שכל הסימנים
מתייחסים רק למהו "בוחל"? ומתי יש לה דין
נערה. אבל לבוגרת יש שיעור זמן קבוע, והוא

105. בראשונים הקשו, הרי היובל לא נוהג
אלא בזמן שיושביה עליה, ושיטת רבינו תם
שנהג בבית שני, מאחר והיה מקצת מכל שבט,
ובגמרא פה משמע שצריך שהכל יעלו, ובימי
עזרא לא עלו הרוב? ותירצו, שביאת כולכם
משמע יותר שצריך את כולם ממש.

הנטה פגיה", שבשעת חנטה, שהיא תחילת הגידול, היא נקראת פגה.

בוחל אלו ימי הנעורים — כדתנן: התאנים חייבים במעשר משיבחו. ורואים שהבחלה בתאנים זה הזמן שנקראים כבר פרי ומתחייבים במעשר אף על פי שלא נגמר בישראל, והוא הדין ימי הנעורים שהיא גדולה אך עדיין לא בוגרת.

ואמר רבה בר בר חנה אמר רב: הפירוש "משיבחו" הוא, משיבחו ראשיהן של התאנים, שאז יש בהם שינוי ניכר. והוא הדין בנערה, משתנה הדר, וניכר סימן גדילה.

ואיבעית אימא, לשון בוחל הוא מהכא: מהכתוב "ותקצר נפשי בהם, וגם נפשם בחלה בי", והביטוי בוחל משמעו 'גדול' [והסבר הפסוק הוא: בני ישראל קצו בי מפני שהייתי 'גדול' מדי בשבילם].

"צמל", כמאן דאמר "יצתה מלאה". כלומר, צמל זה קיצור של יצאה מלאה.

שנינו במשנה: **ואיזהו סימנים?** — רבי יוסי הגלילי אומר: משיעלה הקמט.

אמר שמואל: לא משיעלה הקמט ממש, אלא בכדי שתחזיר ידיה לאחוריה, ונראית כמו שיעלה הקמט תחת הדר.

שמואל בדק ליה באמתיה את דדיה כדי לעמוד על השינוים של שלשת פרקי הגדלות המבוארים במשנה, ויהב לה ד' זוזי דמי בוישתה. (107)

כי שמואל לטעמיה שהאדון חייב על בושתו של העבד.

דאמר שמואל: התורה כתבה בעבד כנעני "לעולם בהם תעבודו" — לעבודה נתתם לכם ולא לבושה! ולכן אין לאדון זכות לבייש את שפחתו.

ולפי שיטתו, שחייב אדם להזהר מלבייש את שפחתו, שמואל מייחד להן לשפחותיו בעל. שלכל שפחה היה עבד המיוחד רק לה, ולא היה מחליף את העבדים, כדי לשמור על כבודן ולא לביישן.

אך רב נחמן היה מחליף להן עבדים, שלא היה חושש לכבודן ובושתן.

רב ששת מסר להן לערבי, שהיה מפקירן לערבים, והיתה בושתן גדולה יותר. (108) אך

לשלם לשפחתו על מה שביישה? ואפילו הסובר שצריך לשלם, הרי התשלום הוא לאדון, ואם כן, שמואל זכה בתשלום ואינו חייב להביא את התשלום לשפחתו.

ותירץ, שבאמת מצד הדין לא היה חייב שום דבר, אבל מאחר וסבר שיש איסור לבייש אותם, אם כן יענש על מה שבייש אותם, ולכן נתן להם כסף לרצות אותם שימחלו לו על הבושה.

108. התוספות הוכיחו מכאן שעבד ושפחה

ששה חודשים בדיוק אחרי שהופיעו סימנים הנערו. ולא צריך סימנים נוספים.

אך בגמרא [קידושין עט א] מבואר שאמנם סימני הבגרות מופיעים תמיד ביום המשלים את הששה חודשים מהופעת סימני הנערו, אבל יש כאלה שהסימנים מופיעים בבוקר ויש כאלה שהסימנים מופיעים לה בסוף היום.

107. בתוספות הקשו, הרי רב יהודה [תלמידו של שמואל] סובר שאם ביישו עבד לא צריך לשלם לו, ואם כן למה היה שמואל חייב

יחד עם זאת, ואמר להן: אזדהרו מישראל, שלא תבעלו לו.

שנינו במשנה: אלו הן סימני בגרות, רבי יוסי, עד שיתן דיו על העוקץ:

ודנה הגמרא: מאי עוקץ?

אמר שמואל: עוקצו העליון החד של דד.

תנו רבנן: אלו הן סימני בגרות —

רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: משיתקשקשו הדדין. (109)

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: משיכסוף [משישחיר] ראש החוטם.

ותמדה על זה הגמרא: וכי רק משיכסוף היא בוגרת, והרי בשלב זה, שהשחיר ראש החוטם, כבר אזקונה לה [הרי היא נחשבת כזקנה ביחס לבוגרת, דהיינו, שהתבגרה כבר מזמן רב]!?

אלא, אמר רב אשי: עוד לפני שישחיר ראש החוטם הרי היא בוגרת. ולא אמר רבי יוחנן בן ברוקה אלא משיפציל ראש החוטם, שייראה בראש עוקצו של הנקב שהחלב ראוי לצאת ממנו.

רבי יוסי אומר: משתקיף העטרה סביבות העוקץ הבולט והוא אותו שיעור האמור במשנתנו — כדי שיהא נותן ידו על העוקץ ושוקע.

רבי שמעון אומר: משנתמעך [משיתרכך]

הכף שהוא המקום התפוח למטה, מעל בית ב-מ הערווה, מאחר ובעת שבגרה מתרכך אותו מקום.

וכך היה רבי שמעון אומר: שלשה סימנים נתנו חכמים באשה מלמטה, וכנגדן נתנו חכמים שלשה סימנים מלמעלה:

פגה מלמעלה — בידוע שלא הביאה שתי שערות למטה.

בוהל מלמעלה — בידוע שהביאה שתי שערות למטה.

צמל מלמעלה — בידוע שנתמעך הכף למטה.

מאי "כף"?

אמר רב הונא: מקום תפוח יש באשה, למעלה מאותו מקום, שבתחילה הוא קשה. כיון שמגדלת — מתמעך והולך ונהיה רך.

הגמרא חוזרת למחלוקת במשנה מהו סימני בגרות:

שאלו את רבי: הלכה — כדברי מי?

שאלו להו: הלכה כדברי כולן להחמיר. (110) [ולכן, אם תראה את אחד הסימנים, שוב לא יוכל אביה להפר נדריה מספק שמא היא כבר בוגרת, ואם יקבל עבודה קידושין, תהיה מקודשת מספק].

הרבה. למאירי הפירוש שיהיו הדדים תפוחים כל כך עד שיתקשקשו בנגיעתן.

110. ברשב"א הקשה, איך רבי החמיר

כדברי כולן, והרי הגמרא במסכת חולין [מד א]

כנענים מותרים לזנות עם גוים, כי אם היה אסור להם, ודאי לא היה נותן להם רב ששת לעבור על איסור.

109. לרש"י הפירוש שיהיו הדדים גדולים